

КОМПАРАТИВНА ПАРАДИГМА ПРОЗИ NON-FICTION: ПОЛІАСПЕКТНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР

Алла РОМАНЧЕНКО, Тетяна КОВАЛЕВСЬКА, Марія ДРУЖИНЕЦЬ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

E-mail: apromanchenko@ukr.net, tetiana.kovalevskaya@gmail.com,
mriiad1968@gmail.com

A COMPARATIVE PARADIGM OF NONFICTIONAL PROSE: A POLYASPECT LINGUISTIC DIMENSION

Alla ROMANCHENKO, Tetiana KOVALEVSKA, Mariia DRUZHYNETS

Odesa I. I. Mechnikov National University, Ukraine

E-mail: apromanchenko@ukr.net, tetiana.kovalevskaya@gmail.com, mriiad1968@gmail.com

ABSTRACT: The purpose of the research is a qualification of comparativity as a component of nonfictional literature. The diaries, authored by the poet, novelist, literary critic and scientist Petro Soroka, were used as a source base. The actual base consists of comparativemas extracted from these works using the method of continuous sampling. *The object* of the article is a comparison, and *the subject* is semantic-functional, linguistic-cultural, neurolinguistic and pragmatic analysis of comparative constructions that make up a specific system.

The researched diaries contain introversion and literary parts, each of which expresses the author's inner world, reflections on nature or thoughts on the literary process. A special subsystem is represented by the epistemological-artistic comparative paradigm. We interpret the paradigm as a model of the world, and we define the comparative paradigm as a set of logical, semantic, functional and ethnocultural models that are appropriately verbalized and make up the system. In general, the comparative paradigm of the Ukrainian language is a complex system. The qualification of the comparative paradigm provides a comprehensive consideration of the phenomenon of comparison. The article provides a linguistic qualification of comparison. The logical types and subtypes of comparative models are determined, the specifics of comparison as a fragment of equivalence are outlined, some ethnocultural codes of the writer like his idea of environment and creativity are characterized, stylistic parameters and communicative aspects as an expansive complex comparative system are outlined. Petro Soroka is interpreted as a linguistic personality that correlates with the visual type of perception of the world.

KEYWORDS: referent, agent, diary, comparison, logical-semantic model, ethnocultural code, idiosyle, communicative strategy.

Вступ. Поняття non-fiction відоме в літературознавстві й журналістикознавстві Австралії, Болгарії, Великобританії, Італії, Канади, США. Твори non-fiction, доволі актуальні в різні періоди, а особливо останнім часом, уналежнюють до інтелектуальної літератури, оскільки їхні автори апелюють до адресатів, спроможних зрозуміти й сприйняти написане, де домінує не так минуле, як коментар до нього, не монолог, а діалог із читачем, який не стільки співчуває, скільки є співучасником спогадів (Гавристова, 2016, с. 5). В аналізованому жанрі працює багато зарубіжних й українських письменників: С. Алексієвич (2020), Н. Вуйчич (2016), В. Шойінка (Soyinka, 1991); Г. Гусейнов (2017), А. Дімаров (2021), Д. Павличко (2015), М. Слабошпицький (2019), Ю. Щербак (2010) та ін. Однією з проблем визначення літератури non-fiction є труднощі кваліфікації цього типу, який, утім, найчастіше тлумачать як документалістику. Під цим терміном розуміють зорієнтованість на відображення реальних подій минулого за рахунок фіксації, осмислення й розкриття сутності фактів та явищ, а в її межах розрізняють художню, публіцистичну, кіно- і теледокументалістику (Варикаша, 2010, с. 28). Крім того, неоднаково потрактовують і жанрове розмаїття літератури non-fiction. Розрізняють інтелектуальні жанри, документалістику, літературну журналістику, зараховуючи до них наукові праці монографічного характеру; (авто)біографії, мемуари, щоденники, сповіді, листи, записні книжки; есеї, колонки, розслідування (Філоненко, 2011, с. 162; Варикаша, 2010, с. 33). Кажучи про травелоги, твори про природу, біографії й автобіографії, мемуарні твори та есеїстику, також використовують термін *creative non-fiction*, *narrative non-fiction*, де панує літературність (Соколовська, 2017, с. 187) як ознака жанрів.

Указані складнощі мають об'єктивний характер, бо текстова тканина являє собою потік свідомості автора (письменника, актора, художника, вченого, політика тощо), у якій репрезентовано його персональну історію, що являє собою неформальні, але достовірні відомості з життя особистості. Правда має суб'єктивний характер, мотивується особистісною модифікацією фактів, утім не містить вигадки. Особистісні параметри історії ґрунтуються на суб'єктивності пам'яті, що відіграє вирішальну роль під час написання тексту, коли минуле може зазнавати трансформації, викривлення під впливом авторського Я. Накладання Я автора на текст зумовлене і його бажанням замовчати певні події та факти. Крім літературо- та журналістикознавства, питаннями, пов'язаними з вивченням літератури non-fiction, опікуються історики (Egerton, 1988) й медики (Fins, 2015; Rosenbach, Renneberg, 2015), останні залучають методи гуманітарних наук, оскільки висвітлюють проблеми мови й мовлення у зв'язку з медичними показниками людини. Неабияку увагу приділяють прозі non-fiction зарубіжні лінгвісти, охоплюючи різноманітні аспекти дослідження жанрів вказаної літератури, зокрема вивчають семантичні особливості дипломатичних мемуарів британських та американських дипломатів (Stark, 2018), прагматичну специфіку епістолярної комунікації (Římalová, 2017), когнітивні параметри епістолярного дискурсу поч. XIX ст. на прикладі листів до родичів власниці плантацій Р. Калверт (Harding, 2020), комунікативні аспекти британських та американських письменників 1820-1870-х років (Patterson, 1995). Українські мовознавці плідно опрацьовують елітарну спадщину історичних осіб (Єрмоленко, 2013), характеризуючи типологію 650 листів В. Черчилля до дружини, їхню лексичну палітру; щоденниковий дискурс (Ігнат'єва, 2017), у якому визначено фрейми метафоричної моделі пам'яті О. Гончара; літературу non-fiction у граматичному плані (Марінашвілі, 2020), зокрема аналізуючи синтаксичні засоби реалізації суб'єктивної модальності авторки; письменницький епістолярій (Антофійчук, 2021), досліджуючи мовні засоби оформлення текстів листів різних жанрів Є. Ярошинської; мемуаристику політичних діячів, зокрема В. Черчилля (Bazylevych, Nikonova, 2021) у дискурсивному, текстовому, семантичному, когнітивному та концептуальному аспектах. Доробок П. Сороки з лінгвістичного кута зору ставав об'єктом студіювання в статті, у якій зааналізовано лінгвокогнітивний рівень мовної особистості письменника.

Метою пропонованої розвідки є поліаспектне потрактування сфери компаративності як складника літератури non-fiction. Зазначене вимагає вирішення таких **завдань**: а) розкриття симбіотичної сутності денників як жанру non-fiction у контексті гносеології й лінгвоперсоналогії; б) визначення логіко-семантичних типів порівняння як одного з когнітивних прийомів осмислення дійсності; в) кваліфікації компаративної моделі світу мовної особистості у функційному та квантитативному аспектах; г) вивчення проєкції авторської компаративної парадигми на етнокультурні коди; ґ) дослідження кореляції агентів порівняння, відбитих в етнокультурній інформації, із предикатами, що репрезентують провідні канали світосприймання письменника; д) визначення стилістичної й комунікативної специфіки компаративем.

Джерельною базою дослідження послуговували денники „Застиглий вогонь” (Сорока, 2007), „Знак серця” (Сорока, 2009а), „Натщесерце” (Сорока, 2009б) та „Перед незримим вівтарем” (Сорока, 2008), автором яких є поет, прозаїк, літературний критик, науковець Петро Сорока. **Фактичну базу** становлять компаративеми, вилучені із зазначених творів методом суцільної вибірки. **Об'єктом** вивчення є порівняння, а **предметом** – логіко-семантичний, функційний, лінгвокультурний і прагматичний аналіз компаративних конструкцій, що утворюють цілісну систему. У процесі дослідження використано комплекс **методів**: *описовий метод* прислужився для характеристики мовних засобів із семантикою порівняння; *компонентний аналіз* уможливив встановлення системи виокремлених семантичних функцій як базових одиниць і репрезентантів категорії порівняння в галузі функційної лінгвістики; для розмежування первинних і перехідних функцій компаративності застосовано *функційно-семантичний метод*; *етнолінгвістичний* і *контекстуально-інтерпретаційний методи* залучено з метою кваліфікації етнокультурної інформації, віддзеркаленої в компаративній парадигмі; *прагматичний аналіз* скеровано на ідентифікацію основних комунікативних стратегій автора в межах компаративем; *елементи нейролінгвістичної особистісної кваліфікації* використано для визначення авторської своєрідності досліджуваної системи та провідного каналу світосприймання; *прийом кількісних підрахунків* сприяв встановленню поширеності того чи того логіко-семантичного типу описуваної моделі світу та етнокультурних домінант мовної особистості.

Виклад основного матеріалу. Визначальною рисою літератури non-fiction є „осмислення фактів, пошук сутності явищ і тенденцій розвитку” (Соколовська, 2017, с. 187). Лінгвокогнітивний рівень структурної організації мовної особистості П. Сороки проєктується на індивідуальний стиль

його письма, якому притаманні такі риси, як гуманістична спрямованість, сповідальність, ліричність, філософський вимір буденності та призначення людини. Проблемність трактування денників засвідчують висловлювання відомих персоналій, які акцентують на труднощах уналежнення переживання світу Петром Сорокою до певного жанру – „роман душі, роман-переживання світу доброю відкритою душею” (М. Жулинський), а також звертають увагу на оригінальність творчої манери – європейського, інтелектуального письма, сповненого філософським осягненням дійсності з елементом ліричності (В. Захарченко), на узагальнений різновид щоденників, вільних від хронологічних параметрів із тематичним групуванням матеріалу (Т. Дігай). Щоденник як жанр літератури non-fiction „вбирає в себе і мемуари, і листи, і деталі автобіографії, і есеїстичні роздуми” (Варикаша, 2010, с. 34). Спираючись на витлумачення літератури non-fiction, вважаємо за можливе кваліфікувати обрану джерельну базу дослідження як твори, що репрезентують інтелектуальну нефікційну літературу. З огляду на авторську настанову на адресата, де можливі різновиди (моноадресована, діалогізована, поліадресована), характеризуємо денники (щоденники) як зразок поліадресованої літератури non-fiction, оскільки вони видрукувані самим автором та апелюють до читача. Досліджувані „Денники” складаються з інтроверсійної й літературної частин, кожна з яких відтворює заглиблення у світ емоцій та вражень, у світ природи або ж містить роздуми про літературний процес. Інтроверсійні частини „Єдиним серцем і устами”, „Навпроти дощу і лісу” мають епіграфи: „Я з тих, для кого видимий світ існує” (Теодор Готье), „Серця щасливого знак – обличчя веселе” (Біблія); „Райдуга під кронами” має присвяту – святому Зосиму і Саватію та всім апостолам природи, а одну з літературних частин супроводжує епіграф Франсуа Моріака: „Таке вже у мене ремесло – читати і писати про те, що читаю”, що й слугують ключем до розуміння авторської світоглядної концепції. Інтроверсійні денники автора відбивають філософське усвідомлення себе як частини світу, де домінує гармонія людини й природи, споглядання краси природи, занурення у внутрішній світ. Літературні ж денники ґрунтуються на враженнях від українського літературного процесу у світовому контексті. „Застиглий вогонь”, „Кара і карма” та „Між книгою і небом, або Сізіфи Парнасу” демонструють різноманітні контакти автора з майстрами слова: особисті, „книжкові” та епістолярні.

Феномен порівняння. Дуалістична природа „Денників” Петра Сороки мотивується правдою його життя та цілим спектром тропеїчних засобів, широко використовуваних автором. Особливу підсистему в їхніх межах репрезентує гносеологічно-художня компаративна парадигма. Парадигму (*παράδειγμα* – зразок, модель) кваліфікуємо у її широкому розумінні як певну систему, схему організації чогось (понять, уявлень, одиниць), а компаративну парадигму визначаємо як сукупність логічних, семантичних, функційних та етнокультурних моделей, які відповідним чином вербалізовані та становлять систему. Компаративна парадигма української мови являє собою складно організовану структуру, що охоплює різноманітні мовні одиниці, котрі відбивають когнітивні процеси під час зіставлення кореферентних чи некореферентних предметів. Порівнювані предмети номінуємо як референт та агент, де перший є суб'єктом порівняння, тобто предметом, який порівнюють, другий – об'єктом порівняння, тобто предметом, з яким порівнюють. Порівняння забезпечує пізнання довкілля, об'єктів, осіб тощо. Воно є діалектичним процесом відображення об'єктивної дійсності індивідуумом й бере активну участь у розбудові концептуальної сфери людини, її ментального лексикону. Пізнання рухається від незнання до здобуття нової інформації про артефакти і їхні ознаки. Основними функціями порівняння є пізнання одиничного, особливого й загального; встановлення походження речей і явищ й усвідомлення мінливості останніх; створення класифікацій та систематизація предметів і явищ; опосередковане пізнання об'єктивної дійсності шляхом умовиводів; засіб доведення (Мізін, 2010, с. 57–58). Когнітивну операцію порівняння розглядають як дворівневий розумовий процес (Присяннікова, 2013, с. 294), де на першому рівні в мозку людини зіставляються два об'єкти зовнішнього світу, аналізуються властивості, відшукуються схожі й відмінні ознаки. Унаслідок обробки інформації на нижчому рівні поступово формується нове знання про порівнюване, суть якого зводиться до визначення ступеня подібності або відмінності, наявності чи відсутності певної ознаки, ступеня якості або кількості спільної для порівнюваних об'єктів ознаки. Ядром категорії порівняння є схожість / відмінність, що можуть бути репрезентовані як ототожнення, подібність, аналогія чи несхожість, розбіжність, протиставлення. Основна роль пошуку подібності, віднайдення аналогій у відношеннях між сутностями референта й агента призводить до використання порівняння, що й фіксує онтологічні відношення між предметами, є тією рушійною силою, котра бере активну участь у категоризації та концептуалізації світу, має когнітивну природу.

Логіко-семантична кваліфікація порівняння. Семантичні особливості порівнянь вивчають у різних аспектах. Наше дослідження передусім зорієнтоване на визначення логічних типів порівнянь, а також на опрацювання семантичних моделей у межах кожного з них. У процесі вивчення вирізняємо чотири логічних типи порівнянь, що ілюструємо на зафіксованому матеріалі денників Петра Сороки:

1) неживе порівнюється з неживим: *Тільки й того, що ковтав книги, як дешеві пиріжки* (Сорока, 2009а, с. 9), де референт – *книги*, агент порівняння – *пиріжки*. У межах вказаного логічного типу виокремлюємо семантичні різновиди порівнянь, що функціують у щоденниках і ґрунтуються на вираженому референтом і агентом порівняння. Тут визначаємо такі семантичні моделі порівнюваного: предмет – предмет (*І ті листки на струнких довгих шийках нагадують королівські жабо*) (Сорока, 2007, с. 14), атмосферне явище – мистецтво (*Тільки дощ. Але не зливний, не навальний, а тихий і самозаглиблений, як музика*) (Сорока, 2009а, с. 12), абстрактне поняття – абстрактне поняття (*Здоров'я, як любов, не знає ні минулого, ні майбутнього*) (Сорока, 2009а, с. 6) тощо. Такі компаративні висловлювання охоплюють 54,2 % від зафіксованих у чотирьох книгах;

2) неживе порівнюється з живим: *Дерева лежать, як нагло убиті солдати* (Сорока, 2009а, с. 7). У межах логічного типу зафіксовано 20,4 % компаративем, серед яких є такі семантичні моделі: рослина – людина (*Ось ця ялинка схожа на бабусю, береза – на дівчинку, клен – на хлопчика...*) (Сорока, 2009а, с. 37), рослина – абстрактне поняття (*Деякі з них (тут дерева) нагадують застиглий крик*) (Сорока, 2009б, с. 12), абстрактне поняття – тварина (*Вісім років він (тут біль) наступає мені на п'яти, жалить, як змія, несподівано і підступно у будь-яку пору дня чи ночі, не дає мені забути, що він моя тінь і разом з ним назирці за мною ходять смерть*) (Сорока, 2007, с. 65), абстрактне поняття – птах (*Я знаю, що вона (тут думка), як жар-птиця, спроможна зблиснути сяйливим пір'ям і більше ніколи не з'явиться знову*) (Сорока, 2009а, с. 49), абстрактне поняття – людина (*Колишня слава вже не кидає на нього свій яскравий і вабливий відсвіт, вона, як постаріла коханка, сумною тінню дигає за ним*) (Сорока, 2007, с. 131) тощо. Рослинний і тваринний світ письменник часто асоціює з антропною сферою, відшукуючи спільне: *дерева – вартові, люди, солдати, граб – людина, куці – яничари, бузько – бригадир, метелик – людина*. Наприклад: *... і знизу балки наступають темні куці, як яничари* (Сорока, 2008, с. 24); *І вже за те, як він (тут будяк) стоячи, мов справжній лицар, помирає глибокої осені, його варто цінувати і шанувати* (Сорока, 2009а, с. 42);

3) живе порівнюється з живим: *Дрозд вибирає найвище дерево, сідає на самому чолопочку і довго квохає, як співак, що пробує голос ...* (Сорока, 2009б, с. 32). Зафіксовано 16,3 % випадків. Референтом та агентом порівняння у структурі цього логічного типу формуються такі семантичні типи: людина – людина (*Чимось схожий Дмитро Кремін на незабутнього Івана Іова*) (Сорока, 2008, с. 149), тварина – людина (*А може, їм (тут мишам) просто захотілося погуляти білим світом після нескінченних темних нір, бо відчули подих недалекої весни і раділи, як діти, казилися і розважалися*) (Сорока, 2007, с. 13–14), людина – птах (*Мені здається, що я все більше й більше стаю схожий саме на такого лісового ворона*) (Сорока, 2009б, с. 24), людина – літературний персонаж (*Як дивовижно цей столітній дідок пасував до свого імені – невисокий, як казковий Ох, з пишними білими вусами і таким же неприборканим білим волоссям, гострим поглядом чіпких очей, жвавий, рухливий, невичерпно допитливий і безмежно талановитий*) (Сорока, 2007, с. 163);

4) живе порівнюється з неживим: *Ювілей справді великої людини, як крапка, що завершила відповідний період* (Сорока, 2008, с. 132). У межах логічного типу зафіксовано 9,1 % компаративем. Тут референт і агент порівняння називає людину – предмет (*Вони (тут люди) плвуть по житті, як корабель по гладенькому морі, ніщо не мучить і не бентежить їх душі*) (Сорока, 2009а, с. 51), тварину – предмет (*Вона (тут собака) упізнала нас і стрілою кинулася до Едіпа, тонко повискуючи пронизливим голосочком*) (Сорока, 2009б, с. 17), птаха – абстрактне поняття (*У Зеновія Флінти є дивовижний „Автопортрет з горлицею”, де художник відсторонено дивиться проз глядача, одвернувшись од вікна, на підвіконні якого тулиться химерна і зіщулена горличка, ніби сама душа неприхищеного маляра*) (Сорока, 2007, с. 161), птаха – речовину (*Вечорами маленький сичик боязко визирає з гнізда. М'який, пухнастий, як пучок вати*) (Сорока, 2009б, с. 41) тощо. У більшості випадків, як і в попередньому логічному типі, саме людина стає референтом порівняння, що мотивується доволі продуктивним антропоцентричним виміром дійсності в компаративній парадигмі. Компаративна парадигма Петра Сороки репрезентує всі логічні типи порівняння. У перших двох логічних типах референтом порівняння слугує щось із неживого світу (предмети, абстрактні поняття, явища природи), а в двох останніх – репрезентанти сфери живої природи, де референтом переважно є людина. Домінування перших мотивовано жанром, описуванням, потребою

кваліфікувати саме неживе за допомогою порівняння. Діаграма репрезентує квантитативні параметри кожної з логіко-семантичних моделей у текстовій тканині української денникової прози.

Порівнювані об'єкти відіграють неоднакову роль у процесі порівняння. Референт порівняння виконує активну функцію, проте виражає свою властивість, дію, специфіку через відношення до агента, який повинен мати ту ознаку, що лежить в основі порівняння. За виявленими референтами порівняння можна простежити, на яких об'єктах дійсності фокусує увагу П. Сорока, що саме він намагається пізнати й осмислити. Зафіксовані референти можна об'єднати в сім тематичних груп: а) мова, мистецтво, мислення, напр.: *Для цього десятки разів перетасовую слова, ганяю, як рекрутів, з кінця однієї фрази на інший* (Сорока, 2009а, с. 48); б) час і простір, напр.: *Біла від ромашок лука нагадує хмари, що впали на землю, а піднімеш очі вгору і здається, що хмарне небо зацвіло ромашками* (Сорока, 2009а, с. 37); в) реальні й міфічні особи, напр.: *Письменник повинен працювати, як віл* (Сорока, 2007, с. 204); г) метеоявища, напр.: *Всюди виблискувала, мінилася і грала буриштинова роса, як добрі очі цікавих ельфів* (Сорока, 2009а, с. 27); ґ) стан, емоції й почуття, напр.: *І після того, як готова книжка лягає на мій стіл у друкованому вигляді, відчуваю до неї не спалах любові, а співчуття і жаль, як до дитини-калічки* (Сорока, 2007, с. 125); д) абстрактні поняття, напр.: *Коли гинули великі бібліотеки, то це можна порівняти тільки з падінням і руйнацією держав. Загибель книгозбірні у Константинополі для мене така ж трагедія, як знищення племені майя, а втрата бібліотеки Ярослава Мудрого – як падіння Трої і т. д.* (Сорока, 2007, с. 130); е) рослини та їхні частини або зарості, напр.: *Навколо тремтіла трава і темні нетрі куців, що видаються неживими, як і тиша* (Сорока, 2007, с. 42); є) астрономічні об'єкти, напр.: *Хоча трапляється, що й вранішнє сонце нагадує велику містичну істоту і змушує серце прискорбно битися* (Сорока, 2009а, с. 43); ж) тварини й птахи, напр.: *Його (собаки) очі тоді ставали світлими і щасливими, як у людини* (Сорока, 2007, с. 45).

Функційно-семантична кваліфікація порівняння. Феномен порівняння активно студіюють, залучаючи й польовий аналіз, що репрезентовано працями О. Барменкової (2003), О. Щепки (2008), О. Грипас (2013) та ін. Наше розуміння досліджуваної парадигми корелює з кваліфікацією компаративності як системного утворення, яке вивчають на засадах функційної лінгвістики (Грипас, 2013). Функційно-семантичний аспект дослідження передбачає визначення семантичних функцій, котрі реалізуються в компаративній моделі світу письменника. У цій розвідці ми встановили лише фрагмент компаративної системи літератури non-fiction, зокрема підзони еквативності зони компаральності, що репрезентовано таблицею.

Зона компаральності			
Підзона еквативності			
Модальна рівність	Власне рівність	Ірреальна рівність	Співвідносна рівність

В основі модальної рівності лежить встановлення подібності порівнюваних об'єктів. Указана первинна семантична функція реалізується в кількох варіантах. Власне модальна рівність містить характеристику одного предмета через з'ясування схожості з іншим предметом. Цей семантичний підтип виражається конструкціями з порівняльним зворотом, складнопідрядними реченнями з підрядними порівняльними, очолюваними сполучником *як*, де сполучник виконує власне-порівняльну функцію, а основою порівняння слугує дія, стан чи ознака, напр.: *Вранці озеро блищить, як лезо бритви* (Сорока, 2009б, с. 51). Власне модальну рівність також репрезентують конструкції з валентно недостатніми словами (*схожий, подібний, нагадувати, здаватися, скидатися, мати вигляд, виглядати*), напр.: *У сморжів справді непривабливий вигляд – нагадують зім'яті шматки темно-коричневого бархату* (Сорока, 2009б, с. 33); *Історію літератури можна порівняти з книжковою полицею: коли не вистачає місця, слабішу книжку викидають, щоб на її місце поставити сильнішу* (Сорока, 2008, с. 141); *Появилися струнки в темно-коричневій ... шапочці*

підберезники та *схожі* на прив'ялий листок сиріжки (Сорока, 2009б, с. 35). У всіх залучених для аналізу денниках переважає синсемантичний елемент *нагадувати*, маркуючи власне модальну рівність.

Семантична функція еквативності, тобто власне рівності, виражається за допомогою сполук *так само ... як, такий же ... як, такий ... як і*. Обов'язковим є займенник *такий* і хоча б одна з часток (*же / ж* чи *і*), напр.: *Спокій та рівновага даються так само, як натура і зовнішність* (Сорока, 2009а, с. 5); *Знову і знову кажу собі: добра на світі стільки, як зла, Божої карі стільки ж, як людських злочинів і гріхонадінь* (Сорока, 2009а, с. 27); *Дерева, як і птахи, бувають красиві або дуже красиві* (Сорока, 2008, с. 8). Суть ірреальної рівності полягає в тому, що один предмет умовно уподібнюється певному реальному чи уявному предметові. Незначний відтінок ірреальності (неповної достовірності, схожості, припущення) виражається конструкціями зі сполучниками *мов, немов, наче, неначе*, напр.: *... чотири тоненьких силуетики моїх внуків, що тримають один одного за руки і бредуть невідомо куди, такі безпорадні й безпомічні, мов загублені діти всесвіту ...* (Сорока, 2009а, с. 7). Цю саму семантичну функцію в компаративних конструкціях можуть виражати й сполучники *ніби, мовби, начеб*, що, втім, маніфестують дещо більшу несхожість між порівнюваними предметами завдяки елементу *би / б*: *Тільки на ліщині вже розповилися листочки, ніби тремтливі крильця метеликів* (Сорока, 2009б, с. 29). У компаративній системі досліджуваної прози ірреальна рівність у її помірному та високому ступені є малопродуктивною. Співвідносну рівність потрактовуємо як взаємозв'язану рівність двох ознак. Наявні компаративи у складі висловлень зі сполучниками *чим ... тим, що ... то, як ... так* виражають релятивно-градуальну семантику, напр.: *Чим стисліший твір, тим більшого таланту він вимагає* (Сорока 2008: 115); *... чим більше гріхів і бруду нагромаджується за тиждень, тим важче вистояти в церкві, й чим світліші та чистіші будні, тим піднесеніші душевні стани переживаю під час відправи* (Сорока, 2008, с. 39). Ступінь інтенсивності ознаки, вираженої в головній частині, перебуває в прямому співвідношенні з ознакою підрядної частини. *Як собака схожий на господаря, так дерево, мабуть, схоже на того, хто його посадив. А якщо люди до цього не причетні (як в більшості випадків), то дерева схожі на янголів і птахів, що розносять їхнє насіння* (Сорока, 2009а, с. 37). Крім первинних семантичних функцій, у тексті можуть реалізуватися вторинні функції, що зазвичай репрезентують два функційно-семантичних поля. На перетині компарального й посесивного полів функціують компаративами з родовим приіменним, де посесор у генітиві є агентом порівняння: *У нього (тут Василя Лопати) характерна і примітна зовнішність: невеликий зріст, широкі кістляві плечі й голова козака Мамая з великими випуклими очима...* (Сорока, 2008, с. 153); *Все інше досконале: точений профіль фракійської богині, тонкий ніс, високе чоло...* (Сорока, 2009б, с. 43). Компарально-квалітативні відношення репрезентовано у висловленнях із прикладками-порівняннями, де прикладка-іменник виконує атрибутивну та предикативну функції й перебуває в постпозиції. У таких компаративах маніфестовано вже не модальне, а категоричне значення (*вуса-підкови, світ-лахмітник, дерево-казка, дерево-свято, жінка-тінь*), напр.: *Їх навіть містами-привидами чи містами-міражами назвати не можна* (Сорока, 2008, с. 86).

У компарально-об'єктних висловлюваннях агентом порівняння слугує номінований орудним відмінком об'єкт, що характеризує дію. Одна дія одночасно приписується референту й агенту порівняння, напр.: *...він (тут собака) млинцем завертвся на місці ...* (Сорока, 2009б, с. 16); *Білопінною хмарою нависає наді мною розквітла вишня ...* (Сорока, 2009б, с. 32); *Золотим багаттям розгорається новий день* (Сорока, 2009б, с. 35); *Побачивши мене з рюкзаком, стрибав, крутився дзиготю, гавкав, ластився, не в силі стримати радість* (Сорока, 2007, с. 47). У ролі агентів порівняння в цих компаративах домінують назви конкретних предметів, а орієнтиром (основою) порівняння є дієслова руху.

Етнокультурна кваліфікація порівняння. Лексико-семантичний діапазон агентів порівняння уможливило визначення компаративних етнокультурних кодів Петра Сороки в прозі *non-fiction*, що, слідом за О. Селівановою (Селіванова, 2008, с. 299), розуміємо як базове поняття мовно-культурної компетенції людини, мережу членування, категоризації й оцінок світу, що відбита в мові, мистецтві, фольклорі, морально-етичному кодексі етносу. В основі етнокультурних кодів перебуває людина, флора й фауна, простір, предмети, міфологічна й релігійна сфера (Сьрица, 2020, с. 18). В аналізованих нефікційних текстах розлого репрезентовано **артефактний** культурний код (30 % – тут і далі вказуємо відсоток від загальної кількості репрезентованих етнокодів), що ґрунтується на уявленнях людини про предметний світ. Кожен предмет містить ознаки, за якими порівнюється з референтами, пізнаваними автором. Агентом порівняння виступають власне предмети (*горно, дзига, вата, лекало, млинець, жабо, інструмент, перфокарта, стріла, тюль, шабля, муфта, ложе, лезо,*

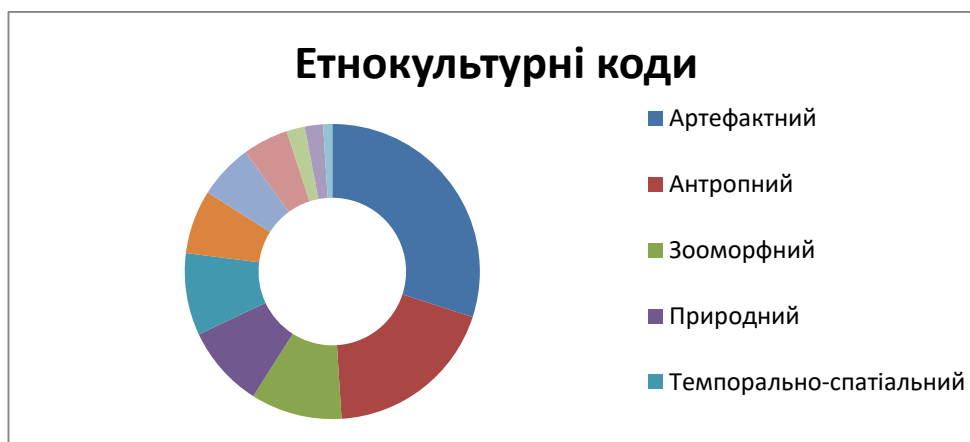
мідяк, молот, манекен, лялька, цигарка, підкова, полиця, дріт, картина, мушля, тюль, прожектор, колесо, пір'їна, свічка, підсвічник, скарб, сірник, комп'ютер, колода, калейдоскоп, колодязь, поплавок, торба), назви речовин (крупна, груда каміння, динаміт, золото, хліб, скло, сльоза, магма, трунок, земля, повітря, скеля, озон, вата, бархат) тощо. Напр.: *Ще скидає жолуді кремезний дуб окрай лісу, але вже осипається листя з берези, нагадуючи золоті мідяки* (Сорока, 2009б, с. 69). Предметний світ часто асоційований з антропним та зооморфним, що відбивають логічний тип *живе – неживе*. Компаративний **антропний** етнокод (19 %) охоплює назви осіб за різними ознаками (віковими, гендерними, професійними, родинними, етнічними): *людина, солдат, дитина, військо, дівчинка, хлопчик, підліток, дитина-каліка, коханка, лицар, господар, друзі-охоронці, рекрут, вартовий, співак, бригадир, погонич, бойовик, яничар, бабуся, могікани, плем'я майя*. Напр.: *А ще хатки тут схожі на людей, які живуть в них – такі ж мовчазні, замислені й безмежно самотні в негоду* (Сорока, 2007, с. 54); *Книги мають вражати стрункістю і бездоганністю, як добре вишколене військо* (Сорока, 2009а, с. 48). За допомогою цього коду реалізуються уявлення про природу, сприйману автором як світ живого, а також про літературу і творчість, без яких не мислить себе П. Сорока. Особливу увагу привертають компаративними, у яких агентом порівняння є реальні особи, оскільки описувані ситуації розраховані на фонові знання читача. Те саме стосується й онімів на позначення осіб, відомих у сфері культури, літератури тощо. Отже, різновидом указанного коду є онімний етнокод, у якому доволі продуктивним агентом порівняння є реальні особи: *Дарій, Чингісхан, Роден, Гоголь, Іван Іов, Соломон, Діоген, Мюнхгаузен (Як мудрий Соломон, (тут дід) був ситий днями своїми* (Сорока, 2007, с. 26); *Життєвий простір він (тут будяк) завойовує, як Дарій чи Чингісхан, певний своєї сили і вибраної місії* (Сорока, 2009а, с. 42). Назви тварин, звірів, птахів, комах як об'єкт порівняння об'єктивують компаративний **зооморфний** етнокультурний код (10 %), заґрунтований на уявленнях про фаунічний світ. Тут переважають орнітоніми (*птах / птиця, дятел, ворон, папуга, жар-птиця*), також наявні зоосемізи (*віл, рись, ягуар*), назви плазунів, комах тощо (*змія, равлик, мураха, акула, дракон, динозавр*). Напр.: *Коли бродив тут останній раз, листочки були жухлі, дерева ще просвічувалися наскрізь і нагадували неоперених гігантських птиць* (Сорока, 2007, с. 15); *Коли ж у мене прірва вільного часу, тоді рука моя в'яне, думка сотається мляво і неохоче, фрази плетуться одна за одною ліниво, як чумацькі воли* (Сорока, 2007, с. 125), де агенти порівняння, що входять як до національного, так й особистісного компаративного кола, вжито для зовнішньої характеристики або параметризації способу дії.

Природний етнокод (9 %) належить до малопродуктивно вербалізованих (*вогонь, сніг, хмара, пісок, вода, стихія моря, океан, шторм, вітер, потік, ватра, блискавка, хмара, міраж*), напр.: *Ось-ось він затопить мене і все навколо, як океан* (Сорока, 2009а, с. 31). Те саме стосується й **темпорально-спатіального** коду (9 %), маркованому завдяки лексемам на позначення простору й часу (*поле, всесвіт, козацька паланка, цвинтар, прихисток, дорога, краєвид, храм, собор, Троя, Еверест, час, мить, життя*), напр.: *Попри видиму легкість, вона (тут притча) недосяжна, як Еверест* (Сорока, 2007, с. 229). Компаративний **акціональний** етнокультурний код (7 %) виражають віддієслівні опредмечені іменники: *плескіт, крик, дихання, критика, загибель, осяяння, розмова, дзвін, спів, спалах / виприск / вибух, сіяння, сяйво, злочин, гріхопадіння*, напр.: *Двічі на тиждень Галя приходить з репетиції церковного хору, і наш будинок наповнюється її співом, ніби золотим сіянням* (Сорока, 2007, с. 24). **Аксіосферу** (6 %) автора репрезентують компаративними, де агентом порівняння слугують почуття, стан, емоції (*любов, бажання, відчуття, настрої, душа, зло*), часто позитивні, часом мінорні, напр.: *Настрій лісу мінливий, як настрої людини* (Сорока, 2007, с. 12). Суттєву роль у формуванні особистості і її світогляду відіграє конфесійний чинник – невід'ємний складник етнокультури, що відбиває належність людини до національної культури та слугує елементом лінгвокультурної параметризації (Бартош, Стоянова, Гальскова, Петкова-Калева, 2020, с. 189). Елементи релігійного дискурсу, що активно функціують у рекламі, неймінгу, туризмі тощо (Климентова, 2019), доволі поширені в прозі non-fiction. **Релігійно-міфологічно-літературний код** (5 %) активує в ментальній сфері лексеми на позначення осіб, висловів, що номінують православний і художній сегмент дійсності: *Бог, Христос, апостол, янгол, фракійська богиня, привид, Ох, козак Мамай; Божий день, Божий престол, містична істота*. Серед них переважають назви релігійних осіб: *Ярослав, у довгому забризканому фарбами халаті, ховає тиху лагідну усмішку в сіянні білої бороди і нагадає у тому царстві фарб тринадцятого апостола* (Сорока, 2007, с. 162); *Чорною рідкою бородою, бугристими надбрів'ями, кістявим носом із роздутими окриками ніздрів і глибоко посадженими збучавілими очима він нагадає чеченського бойовика і одночасно Христа з картини Ге* (Сорока, 2007, с. 233), що віддзеркалюють світоглядну концепцію вірянина. Рідше в компаративну сферу залучено літературних персонажів: *Хочеться вірити, що в майбутньому люди*

літатимуть без додаткових пристроїв, як біляївський **Аріель** (Сорока, 2008б, с. 38). Прикметно, що П. Сорока не порівнює релігійних або міфічних осіб із реальними, а навпаки, ці образи є еталоном, мірилом якихось людських характеристик: *Я любив її* (тут бібліотекарку), *як люблять Бога – недосяжного у своїй величі й силі* (Сорока, 2007, с. 18). Релігійний сегмент широко репрезентовано в денниках, що, безумовно, ґрунтується на християнських переконаннях і принципах автора. Указаний елемент оприявнює й доповнює надактуальний концепт ВІРА, що маніфестований письменником за допомогою й інших складників, реалізованих завдяки різним мовним засобам.

Інтелектуально-мистецький культурний код (2 %) висвітлює особливості художньої об'єктивації номенів зі сфери літератури й мистецтва (*музика, книжка, вірші, „Зигарок та полузигарок”, казка*), напр.: *Намарив собі васильківські небеса, васильківські поля. Так і залишилися вони сном, мрією, фата-морганою, як Ситникові вірші* (Сорока, 2007, с. 51); *Розкривається запаморочливий краєвид, як книжка: розжирілі поля, застенні дороги під пасльоновими небесами* (Сорока, 2007, с. 49). *З дитинства люблю дзвін дійниці, бо він як музика для мене* (Сорока, 2007, с. 40). До літературно-мистецької сфери як джерела вербалізації компаративної парадигми П. Сорока вдається досить часто, обираючи з-поміж її компонентів ті, що слугують не тільки агентом, а й референтом порівняння. Пор.: *Мій денник – як поле, вкрите дикими квітами* (Сорока, 2009а, с. 102); *Звісно, кожен рукопис я згодом наполегливо і ретельно правлю, повертаюся до нього знову і знову, але одна річ працювати з текстом-вогнем і зовсім інша – з текстом-колодою* (Сорока, 2007, с. 125). Подібні компаративними засвідчують філософські розмірковування автора про суть і місію літератури (*Масового читача завойовує письменник-акула, письменник-рись, письменник-ягуар...* (Сорока, 2007, с. 197), про її представників (*Поет, як барон Мюнхгаузен, ходить і стріляє вишневими кісточками своїх віршів, щоб на головах перехожих виростали сади поезії* (Сорока, 2007, с. 232); *Знаю багатьох письменників, що вичерпали себе і нагадують порожній колодязь* (Сорока, 2007, с. 158), про літературні напрями й жанри (*Постструктуралістська поезія, як бур'ян, глушить все здорове і світле ...* (Сорока, 2007, с. 232).

Компаративний **фітоморфний** культурний код (2 %), малопродуктивний у досліджених денниках, передусім відбиває уявлення про світ людини й довкілля: *дерево, черемха, яблуко, лист, квітка, брунька*, напр.: *Він* (тут аромат аличі) *не підкоряє їх* (тут комах) *собі, не одурманює, як черемха, а шанобливо облагороджує їх свободу* (Сорока, 2009б, с. 33). **Соматичний** культурний код (2 %) репрезентують лексеми, що позначають частини тіла (*очі, серце, крильця*), напр.: *Хоча є рядки і строфи, якими захлинаєшся, як сльозою, які – як серце у горлі* (Сорока, 2007, с. 176). Продуктивність різних етнокультурних кодів П. Сороки подано у вигляді діаграми.

Широко репрезентовані в компаративній системі артефактний, антропний, зооморфний культурні коди, що становлять авторську основу розглядуваної парадигми, уможливають уналежнення постаті Петра Сороки до мовних особистостей, у світосприйманні яких переважає зір. За предикатними характеристиками мовлення, маркованими особливостями певної репрезентативної системи (візуальної, аудіальної, кінестетичної), які виразно виявляються на рівні компаративних моделей як компонента ментальної сфери людини, припускаємо, що мовна особистість Петра Сороки тяжіє до візуального типу (78 %), оскільки саме візуальні образи постають як агенти порівняння, що ілюструють наведені приклади передусім артефактного, антропного, зооморфного, природного, фітоморфного, соматичного й частково інтелектуально-мистецького етнокультурних кодів.

Стилістична кваліфікація компаративної парадигми. Прийнято розрізняти логічні порівняння, що передбачають встановлення ступеня подібності або відмінності між предметами одного класу, коли до уваги беруть усі властивості, ознаки порівнюваних предметів, але виокремлюється щось одне, та образні порівняння, котрі вихоплюють якусь одну найвиразнішу ознаку, іноді зовсім несподівану й роблять її основною. Саме останні постають на основі несподіваних зіставлень, базуються на суб'єктивних естетичних уподобаннях, є важливим складником ідіостилію, зокрема активним елементом компаративної системи. В аналізовану парадигму, що ґрунтується на тропіці осі псевдоподібності (Мисик, 2018), втягуються різні стилістичні засоби, які підсилюють образність та емоційно-оцінне навантаження висловленого, тобто є засобом сенсифікації, і водночас доповнюють складну компаративну модель світу автора. Увиразнювальними стилістичними прийомами та фігурами в ній виявилися ампліфікація (*Бо ж пролетів (тут суботній день), як мить, як сон, хоч ніби й видався непорожнім* (Сорока, 2007, с. 35); *Прочитані книги оберігають мене, як вірні друзі-охоронці, як нездоланне і незрадливе військо* (Сорока, 2009а, с. 47), виформування порівняння–прикладки зі сполучникового порівняння (*Маленька жінка з блідим лицем черниці вишолопується із-за тетрапеду, як тінь. ... жінка-тінь і дякує, і паламарює, і прибирає* (Сорока, 2007, с. 49), парцеляція–повтор (*Ці почуття спопеляли мене, як вогонь. Воістину, як вогонь* (Сорока, 2009а, с. 9); *Жаль тільки, що це не може тривати довше, що ці кілька годин за селом пролітають як мить. Як мить* (Сорока, 2007, с. 57), полісиндетон (*Хочу, щоб воно (тут слово) приносило людям таку ж радість, як перший сонячний промінь, що пронизує передсвітанкову маревіючу даль, як ковток джерельної води в полуденну спеку, як тужавий польовий вітер, що обіймає і п'янить душу...* (Сорока, 2007, с. 222); риторичне запитання (*Боже, чому ти не зробив мене таким безстрашним, як мураха?* (Сорока, 2009а, с. 38)). Специфіка стилістичних параметрів ідіосинкратичної компаративної парадигми виявляється вже в тому, що порівняння за своєю суттю є тропом, завдяки якому автор не лише втілює комунікативну інтенцію, а й оприявнює свою світоглядну та естетичну концепції, тим більше, якщо до порівняння долучаються інші одиниці та пожвавлюють його, репрезентують як нестертий стилістичний засіб. Тропеїчна природа порівняння в Петра Сороки підсилюється за допомогою різних засобів стилістики, які розширюють можливості як порівнянь, так і ампліфікації, парцелятив тощо, що употужнює, робить об'ємнішою, нестандартною компаративну систему мовної особистості. Особливо цінними є авторські порівняння, що ніби створюються на очах у читача, адже спонукають його пильно стежити за думкою їхнього творця, демонструють формування образів, передають стан та емоції письменника.

Комунікативна кваліфікація компаративної парадигми. Завдяки елементам компаративної системи Петро Сорока реалізує різні комунікативні стратегії. Основними серед них є самопрезентувальна, переконувальна, критики, гумористична, естетична. Втілюючи стратегію самопрезентації, він асоціює себе з особами, птахами, рослинами, тим самим усвідомлюючи себе як частину живої природи: *Ні, я не зміг би жити у бочці, як Діоген* (Сорока, 2007, с. 30); *Я тільки, як погонич, підганяю їх посвистом бича: вперед, вперед, моя історіє!* (Сорока, 2007, с. 125); *Коли я стану душею, то в таку пору прилітатиму до нього з неба, як птах, щоб відпочити на його темно-зелених хмарах* (Сорока, 2009а, с. 37); *Я ніби дерево, з якого здерли кору, чи зуб, з якого сточили емаль* (Сорока, 2009а, с. 24). Порівняння сприяють і реалізації переконувальної комунікативної стратегії, репрезентованої за допомогою власних назв, що конкретизують висловлюване, апелюючи до фонових знань читача щодо осіб чи творів, напр.: *Ніхто з них (тут пихатих людей) не спроможний заплакати, як Роден, коли перестав бачити недоліки, ніхто не кине свій витвір у вогонь, як Гоголь* (Сорока, 2009а, с. 104); *Маю певність, з „ЧарДрачем” відтепер просунуті читачі носитимуться як з писаною торбою, як носяться із „Зигарком та полузигарком” Івана Величковського уже кілька століть* (Сорока, 2007, с. 232). Зауважимо, що тут задіяні саме реальні, а не віртуальні оніми, які й слугують тим елементом, що виконують роль аргумента. Стратегія критики в основному втілюється в літературних частинах денників, що зумовлено їхньою місією, настановою автора, проблематикою. Агент порівняння може досить однозначно й прозоро виражати негативне забарвлення, напр.: *Ось якби якийсь європейський авторитет сказав, що насправді є, тоді всі підхопили б, як панузи, і співали в унісон* (Сорока, 2007, с. 194), або підсилувати негативно маркований авторський коментар, напр.: *Усі, хто з'являється в житті Дністрового, проходять мимо, як тіні, чи в кращому разі, як манекени, як картонні ляльки. А це ж такі колоритні постаті – Грабович, Крисаченко, Іван Андрусак, Кіяновська, Герасим'юк, Семків* (Сорока, 2009б, с. 85–86). Естетична комунікативна стратегія разом зі стратегією критики становить опозиційну пару, протиставляючи несмак і літературний смак. Це може бути захоплення певним твором („Оббиті пелюстки” – книга цільна,

струнка за архітектонікою, нагадує готичний *собор*, у якому витає високий Господній дух (Сорока, 2007, с. 178), стилем (Письмо у М. Кравчука – як квітневий *мед* (Сорока, 2007, с. 231), словом (Смак, колір і запах слова тільки у певні хвилини даються, як *дар* (Сорока, 2007, с. 222)). Гумористична стратегія втілюється, як правило, у ситуації, коли порівнюються абсолютно різні об'єкти, напр.: *Саме тоді речення вишиковуються покійно і легко, як солдати, несподівані метафори і епітети ніби падають з неба* (Сорока, 2007, с. 125), де слова порівнюються із солдатами. Наведені приклади підтверджують, що реалізації комплексу комунікативних стратегій П. Сороки значною мірою сприяє розлога компаративна мережа.

Висновки та перспективи. Компаративами, організуючи цілісну парадигму як модель світу, об'єктивують логіко-лінгвістичну категорію порівняння й характеризуються певною семантичною амплітудою, варіативністю семантичних нюансів щодо подібності / відмінності, різноманітністю засобів вираження схожості. Вони репрезентують логіко-семантичні типи, різною мірою залучені письменником. Найбільш поширеними в прозі non-fiction Петра Сороки є ті, у яких *неживе* порівнюється з *неживим*, що зумовлено уявленнями автора про предметний світ, котрий його оточує. За функційно-семантичними параметрами підзони еквативності в авангарді перебуває модальна рівність, що увиразнює образність порівняльних моделей і формує ядро компаративної парадигми. Центр становлять власне рівність та ірреальна рівність, а периферію – співвідносна рівність з огляду на можливість вираження референтів й агентів порівняння, які зіставляють некорелювані об'єкти. У ролі агентів порівняння виступають найрізноманітніші об'єкти, які маніфестують компаративні етнокультурні коди письменника: артефактний, антропний, зооморфний, природний, темпорально-спатіальний, акціональний, аксіологічний, релігійно-міфологічний, інтелектуально-мистецький, соматичний, фітоморфний. Спираючись на квантитативні параметри етнокодів, сформованих на основі зорового сприймання світу, припускаємо, що Петро Сорока належить до кола українських митців, які тяжіють до візуального типу. Як візуал він демонструє авторську модель світу завдяки компаративній парадигмі, що охоплює більшість етнокодів, реалізованих у прозі non-fiction. Компаративна парадигма, сенсбілізована стилістичними засобами, сприяє втіленню комплексу комунікативних стратегій мовної особистості в досліджуваному жанрі. *Перспективи* дослідження вбачаємо у студіюванні системи концептів, актуальних для аналізованої прози.

БІБЛІОГРАФІЯ:

- Алексієвич, С.** (2020) Чорнобильська молитва (Хроніка майбутнього). Харків : Фоліо. 286 с. (*Aleksiiievych, S. Chornobylska molytva (Khronika maibutnoho). Kharkiv : Folio. 286 s.*)
- Антофійчук, А. М.** (2019) Жанрова палітра епістолярію Євгенії Ярошинської. // *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика". Т. 1. Вип. 10, с. 7–12. (*Antofichuk, A.M. Zhanrova palitra epistolariuu Yevhenii Yaroshynskoi. // Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod : Vydavnychiy dim "Helvetyka". T. 1. Vyp. 10, s. 7–12.*)
- Барменкова, О. П.** (2003) Компаративна модель світу в російській мові та її реалізація у творах І. Бабеля : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ. 20 с. (*Barmenkova, O.P. Komparatyvna model svitu v rosiiskii movi ta yii realizatsiia u tvorakh I. Babelia : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv. 20 s.*)
- Бартош, Д., Стоянова, Е., Гальскова, Н., Петкова-Калева, С.** (2020) Обучение иностранным языкам в контексте когнитивно-концептуальных приоритетов современного образования. // *Езиков свят*, 18 (1), с. 186–196. (*Bartosh, D., Stojanova, E., Gal'skova, N., Petkova-Kaleva, S. Obuchenie inostrannym jazykam v kontekste kognitivno-konceptual'nyh prioritetov sovremennogo obrazovanija. // Ezikov svjat*, 18 (1), s. 186–196.)
- Варикаша, М. М.** (2010) Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. // *Актуальні проблеми слов'янської філології*, XXIII, ч. 3, с. 28–39. (*Varykasha, M.M. Literatura non-fiction: pomizh faktom i fiktsiieiu. // Aktualni problemy slov'ianskoi filolohii*, XXIII, ch. 3, s. 28–39.)
- Вуйчич, Н.** (2016) Життя без обмежень. Шлях до неймовірно щасливого життя. Київ : Форс Україна. 352 с. (*Vuichych, N. Zhyttia bez obmezen. Shliakh do neimovirno shchaslyvoho zhyttia. Kyiv : Fors Ukraina. 352 s.*)
- Гавристова, Т. М.** (2016) Воле Шоинка: Story или History? (к вопросу о становлении жанра non-fiction в Африке). // *Вестник ЯрГУ*. Серия Гуманитарные науки, № 3 (37), с. 5-10. (*Gavristova, T.M. Vole Shoinka: Story ili History? (k voprosu o stanovlenii zhanra non-fiction v Afrike). // Vestnik JarGU. Serija Gumanitarnye nauki. № 3 (37), s. 5–10.*)
- Галич, О. А.** (2001) Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи : монографія. Луганськ : Знання. 246 с. (*Halych, O.A. Ukrainaska dokumentalistyka na*

- zlami tysiacholit: spetsyfika, heneza, perspektyvy : monohrafiia. Luhansk : Znannia. 246 s.)
- Грипас, О. Ю. (2013)** Принципи категоризації компаративності як системного утворення в українській мові. // *Studia Philologica* (Філологічні студії). Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Вип. 2, с. 16-19. (*Hrypas, O.Yu.* Pryntsyru katehoryzatsii komparatyvnosti yak systemnoho utvorennia v ukrainskii movi. // *Studia Philologica* (Filolohichni studii). Kyiv : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. Vyp. 2, s. 16-19.)
- Гусейнов, Г. (2017)** Принцеси революції. Київ : Ярославів Вал. 392 с. (*Huseinov, H.* Pryntsesy revoliutsii. Kyiv : Yaroslaviv Val. 392 s.)
- Дімаров, А. (2021)** Біль і гнів. Харків : Фоліо. 797 с. (*Dimarov, A.* Bil i hniv. Kharkiv : Folio. 797 s.)
- Єрмоєнко, С. В. (2013)** Лінгвістичні особливості приватного листування Вінстона Черчилля. // *Записки з романо-германської філології*. Вип. 1 (30), с. 81–87. (*Yeromenko, S.V.* Lihvistychni osoblyvosti pryvatnoho lystuvannia Vinstona Cherchyllia. // *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*, Vyp. 1 (30), s. 81–87.)
- Марінашвілі, М. Д. (2020)** Синтаксичні засоби реалізації суб'єктивної модальності у книзі Олів'є Манї "Dessine-moi un Parisien". // *Львівський філологічний часопис*, Vol. 6, с. 148-152. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-25>. (*Marinashvili, M.D.* Syntaksychni zasoby realizatsii sub'iektivnoi modalnosti u knyzi Oliv'ie Mani "Dessine-moi un Parisien". // *Lvivskiy filolohichnyi chasopys*, Vol. 6, s. 148–152.)
- Ігнат'єва, Є. (2017)** Метафоричні моделі пам'яті в українському щоденниковому дискурсі. // *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Вип. 16. С. 342-351., <https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/view/122>. (*Ihnatyeva, S.Ye.* Metaforychni modeli pam'yati v ukrainskomu shchodennykovomu dyskursi. // *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, Vyp. 16, s. 342-351.)
- Климентова, О. (2019)** Основні напрями комунікативного динамізму у просторі релігійної комунікації. // *Езиков свят*, 17 (2), с. 100–108. (*Klymentova, O.* Osnovni napriamy komunikatyvnoho dynamizmu u prostori relihiinoï komunikatsii. // *Ezikov svyat*, 17 (2), s. 100–108.)
- Мисик, О. А. (2018)** Етнічна основа тропеїчної системи Ігоря Калинця : дис. ... канд. філол. наук. Київ. 317 с. (*Mysyk, O.A.* Etnichna osnova tropeichnoi systemy Ihoria Kalyntsia : dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv. 317 s.)
- Мізін, К. І. (2010)** Comparoergosum, або актуальний лінгвофілософський погляд на природу порівняння. // *Мовознавство*, 1, с. 54–67. (*Mizin, K.I.* Comparoergosum, abo aktualnyi lnhvofilosofskiy pohliad na pryrodu porivniannia. // *Movoznavstvo*, 1, s. 54–67.)
- Павличко, Д. (2015)** Спогади. Т. 1. Київ : Ярославів Вал. 488 с. (*Pavlychko, D.* Spohady. T. 1. Kyiv : Yaroslaviv Val. 488 s.)
- Присяннікова, Я. М. (2013)** Порівняння як когнітивна операція. // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Філологічні науки, 4 (70), с. 293-297. (*Prosiannikova, Ya. M.* Porivniannia yak kohnityvna operatsiia. // *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Filolohichni nauky, 4 (70), s. 293-297.)
- Селіванова, О. О. (2008)** Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К. 712 с. (*Selivanova, O. O.* Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy : pidruchnyk. Poltava : Dovkillia-K. 712 s.)
- Слабошпицький, М. (2019)** З пам'яті дзеркала. Про час і про людей. Київ : Ярославів Вал. 544 с. (*Slaboshpytskyi, M.* Z pam'yati dzerkala. Pro chas i pro liudei. Kyiv : Yaroslaviv Val. 544 s.)
- Соколовська, Ю. (2017)** Синтез художнього й документального в творчості Ірен Роздобудько. // *Проблеми сучасного літературознавства*, 24, с. 186–196. (*Sokolovska, Yu.* Syntez khudozhnoho u dokumentalnoho v tvorchoosti Iren Rozdobudko. // *Problemy suchasnoho literaturoznavstva*, 24, s. 86–196.)
- Сорока, П. (2007)** Застиглий вогонь. Денники 2006. Тернопіль : Сорока. 246 с. (*Soroka, P.* Zastyhlyi vohon. Dennyky 2006. Ternopil : Soroka. 246 s.)
- Сорока, П. (2009а)** Знак серця. Тернопіль : Астон. 248 с. (*Soroka, P.* Znak sertsia. Ternopil : Aston. 248 s.)
- Сорока, П. (2009б)** Натщесерце. Тернопіль : Астон. 164 с. (*Soroka, P.* Natshchesertse. Ternopil : Aston. 164 s.)
- Сорока, П. (2008)** Перед незримим вівтарем. Денники 2007 року. Тернопіль : Сорока. 296 с. (*Soroka, P.* Pered nezryumym vivtare. Dennyky 2007 roku. Ternopil : Soroka. 296 s.)

- Сырица, Г. (2020)** Антропоморфный код во фразеологизмах с числовым компонентом. // *Езиков свят*, 18 (1), с. 18–22. (*Syricea, G. Antropomorfnyj kod vo frazeologizmah s chislovym komponentom. Ezikov svjat*, 18 (1), s. 18–22.)
- Філоненко, С. (2011)** Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI. 432 с. (*Filonenko, S. Masova literatura v Ukraini: dyskurs / hender / zhanr : monohrafiia. Donetsk : LANDON-KhKhI. 432 s.*)
- Щепка, О. А. (2008)** Функціонально-семантичне поле компаративності : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Сімферополь. 20 с. (*Shepka, O.A. Funktsionalno-semantyczne pole komparatyvnosti : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Simferopol. 20 s.*)
- Щербак, Ю. (2010)** Україна в зоні турбулентності. Київ : Український письменник. 416 с. (*Shcherbak, Yu. Ukraina v zoni turbulentnosti. Kyiv : Ukrainskyi pysmennyk. 416 s.*)
- Bazylevych, N., Nikonova, V. (2021)** Churchill's reflection discourse. // *Topics in Linguistics*, 22 (2), pp. 15–31. <https://doi.org/10.2478/topling-2021-0008>.
- Egerton, G. W. (1988)** The Lloyd George "War Memoirs": A Study in the Politics of Memory. // *The Journal of Modern History*. Vol. 60, No 1, pp. 55-94. <https://www.jstor.org/stable/1880406>.
- Fins, J. J. (2015)** The Reagan Diaries Reconsidered. // *Journal of Alzheimer's disease: JAD*, 48(1):59–61. <https://doi.org/10.3233/JAD-150354>.
- Harding, J. R. (2020)** Epistolary cognition: The family letters of Rosalie Calvert. // *Language and Literature*, vol. 30, 1, pp. 37–53. <https://doi.org/10.1177/0963947020954582>.
- Patterson, K. B. (1995)** A communicative approach to the epistolary form in letters of Victorian women writers : a thesis submitted in conformity with the requirements for the degree of Doctor of Philosophy Graduate Department of English. Toronto. <https://tspace.library.utoronto.ca/handle/1807/10605>.
- Římalová, L. S. (2017)** The pragmatics of epistolary communication: context and stylisation. // *Philologia*, Vol. XXVII, N°2, pp. 71–83. https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Ustavy/Ustav_filologickych_studii/Philologia/Philologia_2017-2/PHILOLOGIA_XXVII_2_Saicova_Rimalova.pdf.
- Rosenbach, Ch., Renneberg, B. (2015)** Remembering rejection: Specificity and linguistic styles of autobiographical memories in borderline personality disorder and depression. // *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*. Vol. 46, pp. 85–92. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2014.09.002>.
- Soyinka, W. (1991)** *Isara: A voyage around „Essey”*. L.; N.-Y. : Vintage. 262 p.
- Stark, J. (2018)** British and American diplomatic memoirs as factual narratives: a resource for the linguistic and cultural analysis of the specialised domain of diplomacy. // *ILCEA: Revue de l'Institut des Langues et Cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie*. No 31. URL: <https://journals.openedition.org/ilcea/4680>.